

Тетяна Коржинська,

аспірант Хмельницького національного університету

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ МИТНИКІВ: ВИМОГИ СУЧАСНОСТІ

У статті здійснено аналіз стану дослідження проблематики сучасних професійних вимог до діяльності митників у вітчизняних та зарубіжних дисертаційних, монографічних, статейних працях та чинних законодавчих та нормативно-правових актах в галузі освіти та митної справи. У публікації розглядаються особливості процесу формування компетентного сучасного фахівця митної справи, базуючись на європейських стандартах щодо професійної діяльності фахівців-митників. Окреслено перспективу подальшого наукового дослідження в зазначеному напрямку.

Ключові слова: вимоги, професійна діяльність, фахівець, митна справа, європейські стандарти

Постановка проблеми у загальному вигляді. Успіх адаптації митного законодавства країн до митного права Євросоюзу для країн, які бажають стати частиною Європейського Союзу, зокрема і Україна, на пряму залежить від реформування діяльності митних органів. Необхідно відмітити, що процес організації роботи митних органів країн-учасниць ЄС передбачає не тільки реформування та адаптацію законодавчої бази митної сфери, але й нові підходи та вимоги до підготовки, професійної діяльності митників, від яких залежить ефективність впровадження нових проектів і реалізація завдань, що стоять перед Європейським Союзом у галузі митної справи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. До вивчення проблеми вимог до підготовки фахівців митного спрямування зверталися в своїх працях такі науковці як: А. Баранова, Ю. Онищук, М. Федотова, О. Саламан, Р. Шишка, А. Лауринавичус, М. Далла Роза, О. Лутовінов, Г. Немирова, Ю. Рожкова, Н. Тимченко-Міхайліді, О. Самохвал, С. Зуев, В.Острога, О. Кузнецова, Л. Шорніков, М. Борковскі (M.Borkowski).

Ю. Юра (J. Jura), М. Богуміль (M. Bogumił), Х. Дрезинська (K. Drezińska), Й. Ярмул-Міколайчук (J. Jarmul-Mikołajczyk) та ін.

Метою статті є розгляд основних поглядів науковців на вимоги до професійної діяльності митників та особливості вимог Євросоюзу до професійної діяльності митників.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день європейська інтеграція є головним пріоритетом зовнішньої та внутрішньої політики багатьох країн світу. Саме тому проблема вимог до професійної діяльності митників на сучасному етапі функціонування Євросоюзу стає найбільш актуальною, обговорюваною серед науковців та потребує детального розгляду фахівцями.

Основними об'єктами наукових досліджень М. Федотової [1, с. 150-154]. виступали особистісні та діяльнісні характеристики митників, які необхідні для реалізації їх професійної діяльності. Автор створила модель розвитку Я-концепції фахівців-митників, яка розкриває сутність складників-критеріїв ефективності професійної діяльності митників за трьома рівнями. До критеріїв професійної діяльності митників I рівня відносяться: міцне здоров'я, нервово-психічна стійкість, рівень освіти не нижче середнього професійного, розвинуті соціальні навички, наявність професійно вагомих знань, навичок і вмінь, високий рівень виконавчої дисципліни та мотивації до митної служби. Основними вимогами до професійної діяльності фахівців-митників II рівня є: хороші знання митної справи та процедур митного оформлення, реалізація соціальної поведінки, як у взаємовідносинах із клієнтами митниці, так і в організації взаємодії з колегами по службі, оперативне планування й керування як своєю діяльністю, так і координація дій інших співробітників за своїм напрямом службової діяльності. Фахівці-митники III рівня характеризуються за такими вимогами до професійної діяльності: службова компетентність за всіма напрямками діяльності митниці, самостійність, ініціатива, вміння керувати людьми, здатність проводити аналіз як своєї діяльності, так і діяльності підлеглих, інтелектуальна продуктивність, виражена здатність до саморозвитку.

Італійський професор М. Далла Роза [2] в своїх дослідженнях представляє досвід міжнародного співробітництва митних служб, професійних об'єднань в галузі митної справи та університетського наукового співтовариства по створенню професійних стандартів, що містять вимоги до фахівців в галузі митної справи. Автор аналізує програму «Партнерство в сфері митних академічних досліджень та розвитку PICARD (Partnership in Customs Academic Research and Development)» Всесвітньої митної організації, яка спрямована на збільшення професійних знань і компетентності митних керівників і практиків; забезпечення співробітництва у сфері митної освіти та наукових досліджень; заохочення національної адаптації інтегрованої освіти, навчання та схем розвитку освітніми установами; ініціювання нових підходів до стратегії розвитку кар'єри в митних органах. М. Далла Роза вказує на те, що Всесвітня митна організація провела систематизування численних індивідуальних інтересів і процесів в галузі підготовки кадрів для митних служб з метою створення системи загальних, світових стандартів для професійного розвитку митних менеджерів, які в свою чергу, розроблені для досягнення трьох головних цілей: розробка критеріїв, які можуть бути використані для опису посадових вимог при підборі кадрів для митних служб; розробка критеріїв, на підставі яких може оцінюватися рівень навчальної підготовки на місцях; підготовка стандартів для оцінки рівня розроблених навчальних програм.

А. Лауринавичус [3], професор Литовського університету Миколаса Ромериса, вважає, що митник під час виконання своїх службових обов'язків має реалізовувати певні вимоги до професійної діяльності, які є важливими та необхідними в митній політиці Європейського союзу. На думку професора, митник повинен виконувати ряд професійних дій, а саме: впроваджувати конкретні та загальні правові акти, що регулюють діяльність митних установ, гармонізувати міжнародні, ЄС та національні права, впроваджувати поправки до нових правових актів, розуміти процеси міжнародної торгівлі податкових і митних органів; враховувати особливості

ризиків в рамках митної сфери ЄС та інших митних інститутів; використовувати комп'ютерні технології та ін.

Р. Шишка [4], аналізуючи правові аспекти митної справи, зосереджує увагу на основних видах професійної діяльності митників, а саме: стягування митних зборів на ввіз і вивіз товару; контроль за дотриманням законодавства про зовнішню торгівлю; боротьба з порушеннями митних правил; боротьба з контрабандою; пошук контрабандного товару; митний огляд речей і пасажирів, що виїжджають за кордон; надання звітів про роботу вищим державним організаціям. Автор стверджує, що для успішної, ефективної реалізації цих видів діяльності потрібні професійні, особистісні здібності та якості.

Отже, розглядаючи позиції науковців стосовно вимог до професійної діяльності митників, ми дійшли висновку, що країни-учасниці ЄС, які вже впровадили, адаптували Європейські стандарти в економічну, політичну, соціальну сфери, мають приблизно однакові вимоги і до професійної діяльності фахівців; а країни, які ще планують зблизитися з Європейською спільнотою та її законодавчими правилами співіснування, мають різні позиції стосовно вимог до відтворення професійної діяльності спеціалістів митних органів. Але варто нагадати, що гарантія безпеки та порядок у світі може бути забезпечені тільки за умов формування та дотримання державами єдиних вимог до економічних, політичних, соціальних процесів, змін, що і є сутністю Європейської інтеграції.

Тому, враховуючи та аналізуючи багаточисленні дослідження науковців стосовно вимог до професійної діяльності митників, вважаємо за необхідність звернутися до джерел, які висвітлюють процес формування компетентного сучасного фахівця митної справи, базуючись на Європейських стандартах щодо професійної діяльності фахівців.

Так, у рекомендаціях Парламенту та Ради Європи зазначені ключові компетенції (комбінація знань, навичок, відносин, необхідні всім індивідуумам для особистого розвитку, активного громадянства, зайнятості), реалізація яких є важливою протягом життя особистості [5].

Ключові компетенції об'єднуються у Рамкових установках, основними цілями яких є:

виявлення та визначення ключових компетенцій, необхідних для особистої самореалізації, активного громадянства, соціальної згуртованості;

підтримка роботи держав-членів у забезпеченні того, щоб до кінця початкової освіти та навчання молоді люди розвинули ключові компетенції до рівня, що дозволяє їм бути готовими до дорослого життя та створює базу для подальшого навчання та праці, щоб дорослі були здатні розвивати й удосконалювати свої компетенції протягом усього життя;

надання інструменту європейського рівня для політиків, постачальників освіти, роботодавців, самих учнів, щоб фасилітувати зусилля на європейському та національних рівнях по досягненню взаємно узгоджених завдань;

надання рамки для подальших дій на рівні Співтовариства.

Рамкові установки встановлюють вісім ключових компетенцій: спілкування рідною мовою, спілкування іноземними мовами, математична грамотність і базові компетенції в науці і технології; комп'ютерна грамотність, освоєння навичок навчання, соціальні та громадянські компетенції та ін. [6].

Згідно Рамкових стандартів компетентностей ЄС, характеристика компетентностей митників представлена в чотирьох групах:

- 1) «Основні митні цінності»;
- 2) «Професійні митні компетентності»;
- 3) «Операційні митні компетентності»;
- 4) «Управлінські митні компетентності».

В аналізованій вченим програмі PICARD представлена Рамкова модель компетенцій оперативного, стратегічного менеджерів (фахівців у галузі митної справи) відповідно до професійних стандартів, яка включає в себе: загальні вимоги до знань, умінь, поведінки. Наприклад, модель компетенцій для оперативного менеджера (рівень бакалавра) включає 16 загальних вимог до знань, 20 загальних вимог до вмінь, 5 вимог до поведінки; кожна загальна вимога розкривається в 3-10 конкретних вимогах [2,7].

Вивчивши професійні стандарти PICARD [7], маємо можливість, як приклад, виділити основні вимоги до професійної діяльності стратегічних менеджерів митної служби, визначені Всесвітньою митною організацією. Серед вимог для стратегічних менеджерів, які здійснюють управління митною організацією, позначені такі групи:

1) загальні вимоги до знань: національна, міжнародна стратегія; роль митниці в системі державної влади та взаємодія з іншими державними органами; митна справа; аспекти судової та правової систем, які стосуються митної діяльності; мікро-, макроекономіка; стратегічне планування; принципи етики, належного управління, дотримання норм професійної етики та ін.

2) загальні вимоги до умінь: лідерство; здатність до мотивації; аналітичні здібності; прийняття рішень та ін.;

3) загальні вимоги до поведінки: рольова модель; етика; вміння ставити себе на місце іншого, об'єктивність; орієнтованість на клієнта.

Так, серед основних вимог країни-члена Європейського Союзу, такої як Республіка Польща, до кандидатів-майбутніх посадових осіб митної служби є наявність польського громадянства, принаймні середньої освіти та не був засуджений за скоєння злочину, а також володіння ґрунтовними знаннями з питань організації і функціонування державного управління та митної служби, членства Республіки Польща в Європейському Союзі та ін. (складання тесту знань, який складається з декількох тематичних частин); бути у хорошій фізичній формі (складання тесту фізичної придатності, який включає в себе перевірку сили м'язів рук, сили м'язів живота, біг зі зміною напрямку: 1000 м - чоловіки, 600 м – жінки); бути у хорошій психологічній формі (складання психологічного тесту задля перевірки інтелектуальних здібностей та особистих якостей. Кандидатам також пропонується пройти інтерв'ю, під час якого оцінюється такі необхідні навички роботи в митній службі як готовність до навчання, орієнтація на клієнта та на досягнення цілей організації, відповідальність, трудова етика та готовність до змін [8]. В подальшому майбутні фахівців митного спрямування, які успішно завершили попередній

етап відбору, проходять початкову практичну підготовку (протягом 6-12 місяців) та професійну практику, а також вони повинні підтвердити достатній рівень знань іноземної мови в обсязі, необхідному для виконання обов'язків. Згідно з Законом «Про державну службу» в порівнянні з вимогами до майбутніх фахівців митної справи в Україні ситуація дещо відмінна, оскільки знання іноземних мов, офіційних мов Ради Європи, наразі вітається, але не є обов'язковою умовою для усіх категорій посад державних службовців, окрім категорії «А», однак, з 2018 року знання іноземної мови для державних службовців стане обов'язковим [9].

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Таким чином, аналіз літератури стосовно вимог до професійної діяльності митників спрямував дослідження на шлях до вивчення стандартів до професійної діяльності фахівців різних сфер Європейського Союзу, на основі Рамкових стандартів компетентностей ЄС адаптованих до країн Євросоюзу стандартів до професійної діяльності фахівців митної служби Митного союзу ЄС та професійних стандартів до діяльності митників Всесвітньої митної організації (програма PICARD). Це є вагомою підставою для країн, які планують увійти в ряди Європейського співтовариства, в тому числі України, створити умови для гармонізації національних стандартів із професійними стандартами та вимогами, розробленими професійними організаціями та об'єднаннями на міжнародному рівні, до професійної діяльності спеціалістів митної служби. У подальшому вбачається потреба в дослідженні питань, пов'язаних із змістом освіти з дисциплін митного спрямування в рамках професійної підготовки майбутніх митників у вищих навчальних закладах світу.

Список використаної літератури

1. Федотова, М. В. Модель продуктивного розвитку Я-концепції спеціалістів таможенної служби / М. В. Федотова // Вестник ОГУ : Приложение «Гуманитарные науки». – 2005. – № 4. – С. 150 – 154.

2. Далла Роза, М. Опыт международного сотрудничества профессиональных объединений, направленный на формирование востребованного специалиста ИМБИП НИУ ИТМО / М. Далла Роза // Отраслевые рамки квалификаций в пищевой промышленности : современные тренды европейского образовательного пространства и российский бизнес : сб. матер. межд. семин. (3–6 июня 2013 г.). – СПб. : НИУ ИТМО ; ИХиБТ, 2013. – 88 с.

3. Law and Customs and Tax Institution Activities Master`s : Degree Programme [Electronic resource] / Compiler A. Laurinavičius. – Mykolas Romeris University, 2012. – 8 с. – Access mode : https://stdb.mruni.eu/pdf_programos_aprasas.php?id=1396&l=en

4. Шишка, Р. Б. Митне право України : Підручник / Р. Б. Шишка. – Київ, 2008. – 320 с.

5. Павленко, О. О. Формування комунікативної компетенції фахівців митної служби в системі неперервної професійної освіти : Дис... д-ра пед. наук : 13.00.04 / О. О. Павленко ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2004. – 447 с.

6. О ключевых компетенциях обучения в течение жизни [Электр. ресурс] : Рекомендации Парламента и Совета Европы от 18 декабря 2006 г. // Адукатар. – 2008. – № 1. – С. 14-18. – Режим доступа : <http://adukatar.net/klyuchevy-e-kompetentsii-dlya-obucheniya-v-techenie-vsej-zhizni/>

7. Профессиональные стандарты PICARD Всемирной таможенной организации [Электронный ресурс] / Всемирная таможенная организация, 2009. – 48 с. – Режим доступа : http://www.wcoomd.org/en/topics/capacity-building/activities-andprogrammes/~/_media/51FABA349EF2470CBFFF1B34CF4D7103.ashx

8. Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 4 czerwca 2010 roku w sprawie informacji o wolnych stanowiskach służbowych w Służbie Celnej oraz postępowania kwalifikacyjnego do Służby Celnej (Dz. U. Nr 110 poz. 726 z późn zm.).

9. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 4. – Ст. 43

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Козир М. В.

Стаття надійшла до редакції 02.04.2016.

Коржинская Т. В. Профессиональная деятельность таможенников: требования современности

В статье осуществлен анализ исследования проблематики современных профессиональных требований к деятельности таможенников в отечественных и зарубежных диссертационных, монографических, статейных трудах и действующих законодательных и нормативно-правовых актах в области образования и таможенного дела. В публикации рассматриваются особенности процесса формирования компетентного современного специалиста таможенного дела, основываясь на европейских стандартах по профессиональной деятельности специалистов-таможенников. Определено перспективу дальнейшего научного исследования в указанном направлении.

Ключевые слова: требования, профессиональная деятельность, специалист, таможенное дело, европейские стандарты.

Korzhynska T. V. Professional activity of customs officers: modern requirements

In the context of Bologna process, the symbiosis of realm of education and science and consistent digitization of the society is of key importance in the process of establishing modern workforce capacity of public officers in Ukraine and other world countries. Among them the customs officers rank high who are principally called to safeguard economic interests of their country and its residents. The last scientific works related to requirements to modern professional training of customs officers, particularly key components of self-concept development model for expert customs officers, professional knowledge and expertise of customs senior officers and practitioners; ensuring cooperation in the field of customs education and research studies; initiating new approaches to career development strategy in the customs authorities within the Program organised by the World Customs Organisation "Partnership in Customs Academic Research and Development (PICARD)" have studied and analysed. Considering the positions of scientists related to requirements to professional activity of customs officers, we came to conclusion that EU member countries that have already applied, adapted the European standards to economic, political, social spheres, also have nearly the same requirements to professional activity of experts; and countries that are still going to move closer to the European Community and its legislative regulations for coexistence have different positions related to requirements to carrying on professional activity by experts of customs authorities. The official competence in customs and tax sphere, excellent physical and psychological state of the customs officer, discipline, responsibility, skilful handling of information flow, knowing one or more foreign languages, computer literacy, increase of level to carry on professional customs activity on a consistent basis, etc. are the basic world requirements to professional activity of customs officers. Thus, the analysis of literature related to requirements to professional activity of customs officers put the research on the track to study standards of the World Customs Organisation. It is a strong reason for countries that are going to join the European Community, including for Ukraine, to provide conditions for harmonisation of

national standards with professional standards and requirements, elaborated by professional organisations and associations on a worldwide basis, to professional activity of customs service experts.

Keywords: *requirements, professional activity, expert, customs studies, European standards.*